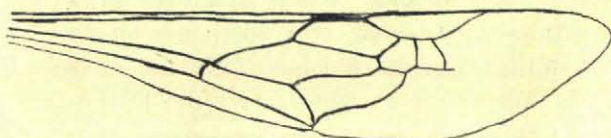

3. a. Propodaeum met eenvoudige streepteekeningen: *A. lutaria*.
 b. Propodaeum gestippeld: *A. hirsuta*.

Voorvleugel van *Ammophila sabulosa*.

De drie eerste soorten vangen rupsen, de laatste spinnen. *A. lutaria* vangt onderaardsch levende rupsen van nachtvinders. *A. sabulosa* haalt doorgaans uit de boomen de spanrupsen van *Bupalus piniarius* terwijl *A. campestris* de spanrups van *Panolis piniperda* vangt.

Deze laatste soort heeft nog het bijzondere, dat hij zijn nest vult met vier of vijf van die kleine rupsjes terwijl de andere met één exemplaar kunnen volstaan. En daar *Campestris* zijn ei legt op het eerste der gevangen rupsjes, behoort hij met de Harkwesp tot de weinige graafwespen, die het jong, waarvoor zij werken en waken, in levenden lijve kunnen aanschouwen.

JAC. P. TH.

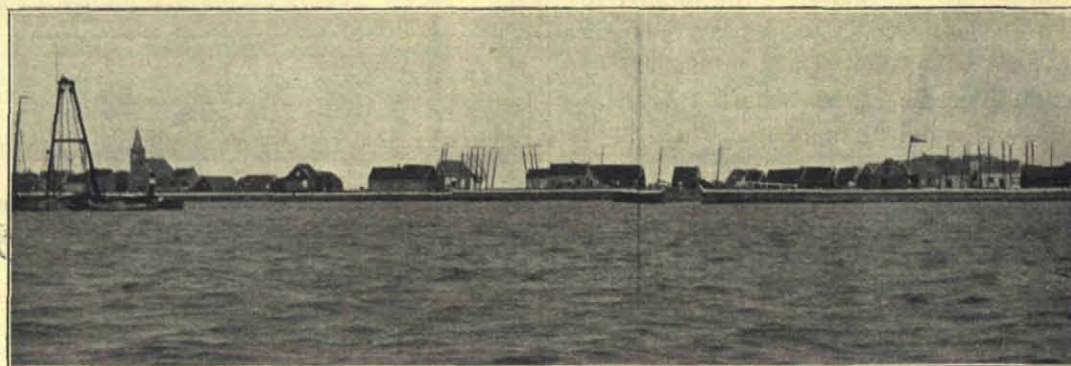
EEN WEEK MET DE ZUIDERZEE-EXPEDITIE.

Het was de vijfde expeditie-week. Deelnemers waren de volgende heeren: de leider Dr. M. C. Dekhuizen; H. de Booy, gewezen zee-officier; Dr. P. N. van Kampen, zoöloog; Dr. Hunger, botanicus; B. J. C. te Hennepe; C. Eykman; J. Boer, studenten

nu de eerste dag de tocht met de „Amsterdam“ mee als vriendelijke gastvrouw. Haar vindingrijkheid was het geweest, die de voorkajuit in een slaapzaal veranderd had met bedden breed genoeg om je nog eens om te draaien zonder gevaar te loopen er af te tuimelen en met gordijnen nog wel, waarachter een langslaper (en er was zoo iemand aan boord) zich 'smorgens zoo rustigjes onopgemerkt verschuilen kon, wel tot 10 uur of later toe. Wat een zaligheid lijkt me dat nu nog toe, als ik bedenk, dat ik geen enkelen morgen na zessen een oog toe heb kunnen doen door het lawaai, dat de matrozen en de visscher op het ijzeren dek boven je hoofd maakten.

Een tweede tochtgenoot voor één dag was de chemicus en physicus Dr. v. d. Plaats, die het na afloop der expeditie nog druk genoeg zal hebben met analyses van zeewater. De 14-jarige Piet Dekhuijzen daarentegen bleef ons de geheele week trouw,

Het personeel van de boot bestond uit: de kapitein, de machinist, de stoker, twee matrozen en verder de hofmeester, de kok en een aankomend kelnertje, dat echter reeds na twee dagen de plaat poetste, waarin ik hem nog zoo'n groot ongelijk niet kon geven. Bovendien was een Harderwijker visscher aan boord, een type van een vent, wel wat los in zijn mond, maar vol leuke opmerkingen, die vaak iemand karakteriseerden. Zoo noemde hij een van de heeren, wiens naam hij niet kende, de platte mijnheer of de mijnheer met de behangselpapieren broek en dat was zoo teekenend, ook volgens de persoon in kwestie, dat het hem zelfs door dezen niet kwalijk genomen werd. Een eigenaardige tegenstelling vormden de beide matrozen, Albert, een stille man, altijd netjes en Berthus met zulk een onbedwingbare neiging voor de alcohol aan boord (70 %),

Marken uit zee gezien. De stellage links is van een lichter die een bij Uitdam gezonken schip gelicht heeft. De haveningang is zeer nauw.

aan de veeartsenijschool; W. van Piggelen, amnauensis; M. Stakman en ondergeteekende, beiden biologische studenten.

Gelijk alle weken maakte Mevr. Dekhuijzen ook

dat vermengen met zeewater nog niet eens voldoende was, om hem er af te laten blijven. Toen werd er gedacht over sublimaat, maar daar durfde Dr. Dekhuijzen niet aan, uit vrees, dat het 's mans dood

zou wezen, zoodat nauwlettend toezicht het eenige middel was. Bovendien was Berthus, zooals hij trouwens zelf vertelde, een beetje gek.

De werkzaamheden waren grootendeels vrij eenvoudig: 1°. uitzoeken wat met het net opgehaald werd, waarbij het wijs was de eerste keeren maar als toeschouwer te fungeeren. Men is er echter spoedig achter, daar het aantal soorten niet zoo heel groot is. 2°. titreeren van zeewater op chloor, wat al zeer gemakkelijk is. 3°. het bepalen van de geleidbaarheid van het zeewater met behulp van de brug van Wheatstone, waarover Eykman het monopolie voerde. 4°. het houden van kleine excursie's langs de kust met het schepnet. Daarvan de vangst thuis te brengen was vaak lastig, doordat er allerlei zoet- en zoutwaterdieren dooreen voorkwamen. D^r. Van Kampen, de eenige, die daarmee voldoende op de hoogte was, niet overal tegelijk kon zijn. 5°. fotografeeren, wat ondergeteekende voor zijn rekening had. 6°. planeten-visschen.

De eerste dag leverde weinig bijzonders op, ten minste weinig van belang voor niet-deelnemers, we voeren door reeds eenige malen afgevischt gebied naar Marken, vandaar naar de Oranjesluizen om de reizigers met een eendaags-retour aan wal te zetten en toen weer terug naar Marken, waar we bij avond met electrisch licht — een booglamp — de haven binnenstoomden, wat een groote toeloop van visschers veroorzaakte.

Belangrijker was de tweede dag, Dinsdag 15 Augustus. 's Morgens om 3 uur waren de heeren v. Kampen met de Booy en Boer met te Hennepe in twee botters uitgezeild om te visschen met de moordkuil en er moest gewacht worden tot deze terugkwamen.

Uit den aard der zaak was de waschgelegenheid een beetje primitief, je waschte je aan dek in het frissche morgenwindje, waarvan zoover ik weet niemand verkouden is geworden. Een goed gelukte opname van onze vriend Stakman al wasschende

zal een blijvende herinnering geven. Na het ontbijt gingen Dr. Dekhuijzen, Stakman en ik aan wal om typische dingen te kieken en die waren er genoeg. Vooreerst de haven met talrijke botters en een werf op den voorgrond, waar de eenden den baas speelden, gulzige schrokkers, die om al wat over boord gegooid werd, eetbaar of niet, vochten en kibbelden, dat het een aard had. Dan een beeld hoe de uit de binnenhaven opgebaggerde klei onder een brugje door buiten den dijk doch binnen de palen beschoeiing gewerkt werd. Daar blijft ze een vol jaar liggen om daarna gebruikt te worden tot ver-

sterking der dijken. Even voor het nemen van de kiek liep een kind over het bruggetje en Dr. Dekhuijzen riep: „Hé, meisje, blijf daar even staan“, maar zonder gevolg. Toen we een paar prentbriefkaarten kochten in den winkel, waar het meisje toevallig woonde, hoorden we, dat het een jongetje, Tijsje, was. Jongens en meisjes gaan n.l. tot het 6e jaar gelijk gekleed, alleen het mutsje verschilt. Dat van de jongens heeft, wat de Markers een sterretje noemen, een rond uit eenige sectoren bestaand lapje. Als de kinderen naar school gaan krijgen de jongens een buis en broek en wordt hun haar kort geknipt terwijl de meisjes hun recht afgeknipte ponnies en zijkrullen behouden.

Marken staat 's winters onder water en voor zoover de woningen niet in de hoge buurten liggen, staan

ze evenals te Volendam op palen. Ook het kerkhof ligt hoog, wat tot de misschien wat oneerbiedige opmerking aanleiding gaf, dat de Markers hun dooden „op een droogje“ laten liggen. Vroeger was het kerkhof een bewoonde buurt en heette toen Altena evenals de Kerkbuurt e. a.

We bezochten de woning van den 80-jarigen visscher Altena, een krassen man, die je een goede zestig zoudt aanzien, meer niet. Daar werd me plotseling iets duidelijk, wat zeker wel de moeite waard is mee te deelen, al was het alleen maar terwille van sommige „ouderwetsche“ ouders, die

Marken. De havenkade staat 's winters vaak onder water, waarom de peilschaal nog eens dichter bij den dijk is overgebracht tot 2.70 M. boven A.P. Het meisje op de paal is een jongetje.

zich bezorgd maken over hun al te moderne, geëmancipeerde dochters. De troost is wel schraal, doch ze moesten er zich dan maar bij neerleggen, er is toch niets aan te doen: de geëmancipeerde vrouw is een mutatie. Bewijs: op Marken, waar de vrouwen geen krant lezen, geen vergaderingen houden, daar zijn ze ook al. De 29-jarige gehuwde dochter van Altena stak me daar een speech tegen ons af van belang: de vrouw was een blanke slaaf (slavin verbeterde Dr. D.) de mannen hadden het maar makkelijk, ze was tegen vroeg trouwen (waar Dr. D. een groot voorstander van is) wilde meer

ze onmiddellijk lachend uitriep: „Jawel, als er gaten in zijn“. Nadat we haar eigen huisje nog gezien hadden en dat van het raadslid Schouten, met een schoorsteen (iets bijzonders, want Altena had er geen, daar bleef de rook van de kachel maar in de kamer, daar wen je wel aan) en met veel oud porselein, gingen we naar boord terug, waar juist de twee botters weer in zicht kwamen. Te 11 uur liepen ze binnen, met de vangst gedeeltelijk reeds gesorteerd. Ieder van beide had het net éénmaal geleegd, zoodat er twee „trekken“ gedaan waren. Daar de hoeveelheid te groot was om in flesschen

Marken. Haven met werf.

rechten hebben, meer van de wereld zien, enz. De lezer houde mij deze nieuwe theorie ten goede, het is slechts een nederige hulde aan de hypothese-geest, die aan boord rondwaarde.

En glad, dat ze was, als een aal! Wat ze zooal van de wereld gezien had, wilde ze niet vertellen, omdat het anders in de krant zou komen, net als: „Mijn hart, wat zal ik zeggen“, wat haar tante met moeite uitgebracht had toen de Koningin nog geen twee weken geleden zoo onverwacht op het eiland gekomen wss. Dr. D. zei, dat het voor hem hetzelfde was, of ze het vertelde of niet, hij wist het toch wel, hij zag door zeven planken heen, waar op

geborgen te worden, moesten er vaatjes gekocht worden, ansjovisankers, zooals de visschers zenoemen, vaten, van ± 60 c.M. hoogte en eenige kleinere. Op Marken waren er niet voldoende te krijgen en daarom ging mijnheer de Booy met een van de visschers in de botter naar Monnikendam. Eykman, Stakman, Boer, te Hennepe, Piet en ik gingen mee en kregen een uur tijd om Monnikendam te zien. Volgens de gewoonte der a.s. veeartsen zaten we van dat uur drie kwartier in een herberg en zagen een bedroefd schijntje, terwijl van het kwartier nog anderhalve minuut af moest om een foto van de sluis te maken, waarbij de heeren als baliekluiers

en kringetjesspuwers over de leuning hingen. Op den terugtocht naar Marken deed de visscher een schoon verhaal over den tocht, dien hij met een Franschen heer en dame op de Zuiderzee gemaakt had. Ze wilden een dagje zeilen en hij vroeg er 30 gulden voor, wat ze dadelijk goed vonden (de gewone prijs is 15 à 20 gulden). De visscherman had echter geen trek den heelen dag op het water te zijn, hield daarom van den wal af, ongeveer dwars op den wind totdat zijn passagiers, vooral de dame, vreeselijk zeeziek werden. De beschrijving daarvan werd leuk gegeven, maar is wat onsmakelijk om hier te herhalen. Na veel gekoeter, waarop hij antwoordde:

beesten ingezouten. Bij de vaten was de deksel los en wanneer een vat vol was werden met een hamer, waarvan de kop rechthoekig omgebogen en verlengd was, de beide bovenste banden er af geslagen; dat gaf ruimte voor de losse bodem. Deze werd opgelegd en dan de banden een voor een er weer omgeslagen en aangedreven. Het zouten zelf ging heel eenvoudig, een laag visch, een paar handen zout, een laag visch, weer zout, enz. Het geheele zaakje, acht vaatjes is een presentje voor..... de Tweede Kamer, die ik er van harte mee feliciteer, want Maandag 21 Aug. begon er een al heel fideel te stinken.

Het doel van deze visscherij was, behalve het

Marken. Eendenfokkerij. Het huis en de hooischelf staan op palen.

„Al zit je in mijn mond schoenen te lappen, ik versta er niets van,” bracht hij de dame aan 't verstand, dat ze dood ging, mortje, heelemaal mortje. Opnieuw Fransch gekerm. Of er niets aan te doen was? O, jawel, voor vijf gulden zou hij ze beter maken, wat oogenblikkelijk werd aangenomen. Ze wilden meteen terug. Hij draaide een beetje bij de wind, hield op den wal aan, waar het kalmer was en zette binnen vier uur na de afvaart zijn vrachtje weer aan land. Dat was in 4 uur 35 gulden verdiend. Moraal?

Onderwijl was de visch gesorteerd en toen we aankwamen kon ze meteen in de vaten gedaan worden. Omdat de formalin er uit liep werden de

onderzoek naar de voorkomende soorten, ook eens de moorddadige werking van de moordkuil met cijfers aan te toonen. In die twee trekken zijn nl. ± 80.000 vischjes gedood met een handelswaarde van nog geen rijksdaalder ± 320 voor één cent.

De berekening ging aldus:

Er was 9,1 K. G. ansjovis; 200 gr. werd afgewogen en geteld: 75 stuks. Er waren dan naar schatting in 9,1 K. G.; $9,1 \times 5 \times 75 = 3412$ stuks. Deze waren nu als eendenvoer ongeveer een dubbeltje waard, terwijl ze, waren ze blijven leven, het volgend jaar $\pm$ dertig gulden konden opbrengen. Dat scheelt nog al.

Zoo was er 7,55 K. G. eetbare spiering van 50 in 1 K. G. en 125,4 K. G. oneetbare van 66 in 500 gr. of ± 16500 stuks. Haring met eenige handelswaarde (men maakt nl. van jonge haringen van ± 10 cM. sardientjes in olie) was er 1,72 K. G. met 48 stuks in 500 gr. Kleinere zonder waarde 129,2 K. G. van 95 stuks in 200 gr. of ± 61370 stuks. Nu zijn die getallen wel wat hoog, doordat tusschen die kleine vischjes vrij wat water uit de bun meegewogen werd.

Verder waren er aan garnalen, dikkoppen (*Gobius minatus*) en stekeltjes 7 K. G., 2 geepen, 2 zeedonderpadden (*Cottus scorpius*), 4 prikken (*Petromyzon fluviatilis*), 11 alen, waarvan er 2 wisten te ontsnappen, 1 scholletje en 35 botjes, te klein om te bakken.

Nu zijn er visschers die de moordkuil verboden willen zien, omdat ze bang zijn dat het water doodgevischt wordt, anderen storen zich daar niet aan, als ze maar wat verdienen. Onder de oude Volendammers zijn er, die de moordkuil niet willen gebruiken, omdat dan in een 6 à 8 jaar het schip te veel versleten is, iets waar de jongeren zich niet om bekommeren. Zoo zijn er in Volendam twee partijen en het werd ons bepaald afgeraden naar Volendam te gaan, aangezien we kans hadden een pak slaag op te loopen van de oude partij.

De moordkuil is een tijd lang verboden vischtuig geweest, maar het verbod is een paar jaar geleden opgeheven. Het gekibbel er over is trouwens al oud. Reeds in 1550 moet er op gewezen zijn, dat men met een dergelijk net visschende, de zee arm aan visch zou maken. Men kan er ook aldus over redeneeren. Als die 3412 stuks ansjovis eens niet gevangen werden, hoeveel zou er dan over een klein jaar van over zijn, misschien 12 en wat maakt dat uit. Daar staat echter tegenover, dat de 3400 andere al dien tijd aan grotere visschen tot voedsel verstrekt hebben. Maar daar staat weer tegenover, dat ze in die tijd ook weer zooveel meer dierlijk voedsel verbruikt hebben. De kwestie blijft moeilijk en lijkt me toe nog een eindje van de oplossing af te zijn.

Evenals de boeren er bepaalde datums op na houden, waar nu eenmaal niet van afgeweken mag worden, zoo hebben de visschers ze ook. Jammer maar, dat de visschen er zich niet steeds aan houden. De ansjovis moet verschijnen tusschen 28 April en 2 Mei, dan is de vangst dat jaar goed, komt ze later dan blijft ze weg, d. w. z. er komen er wel, maar niet veel. Volgens de Marker visschers zou de Zuiderzee de eenige zee zijn, waar ansjovis gevangen wordt. Ze vergeten echter in ons vaderland Bergen op Zoom. Wat ze misschien niet konden weten is, dat in de Middellansche Zee, Golf van Biskaje en op de Fransche kusten veel ansjovis

gevangen wordt en dat ze, hoewel minder algemeen, ook voorkomt in de Oostzee en aan de kusten van Noorwegen tot Bergen toe.

Op weg van Marken naar Muiden hadden we het druk. Voor de haven van Muiden moest, met het oog op het uit de Vecht instroomende zoete water, om de vijf minuten geput worden en door titratie op chloor het gehalte aan keukenzout bepaald worden. Daar er nog eenige monsters van de vorige en van dezelfde stonden waren er geen flesschen genoeg en moesten vlug de oude monsters behandeld worden, juist toen de hofmeester kwam vertellen, dat de soep stond koud te worden, (of men zich schaamde een goede eetlust te hebben, weet ik niet, maar nooit werd aan tafel gegaan voor de hofmeester er een paar maal om verzocht had).

Eykman had rusie met zijn brug van Wheatstone omdat de telephoon af en toe geen geluid meer gaf, Te Hennepe was aan het putten, ik titreerde en Boer stond met een hoogwijs gezicht te kijken of ik het wel goed deed, tot groot vermaak van Te Hennepe, die wel wist dat Boer met zijn slechte oogen heel veel moeite had om af te lezen. Binnen een half uur waren we zoover, dat we ons over de koude soep konden erbarmen, die mij er niets minder om smaakte.

Later bleek, dat de sluizen geen zoet water doorlieten door de lage waterstand van de Vecht tengevolge van den drogen zomer, zoodat onze moeite vrijwel vergeefs was geweest.

J. A. HONING.
(Wordt vervolgd).

UIT HET 3e JAARVERSLAG (1903) DER „VOGELWARTE ROSSITTEN.”

I.

In bovenbedoeld verslag (voorkomende in het „Journal für Ornithologie”, 1904, Heft 2, pag. 245 v.v.) zegt de Directeur van genoemde „Vogelwarte”, de Heer J. Thienemann, waar sprake is over den vogeltrek in het algemeen, dat het hem tot heden nog niet gelukt is uit zijn waarnemingen eenigen vasten regel af te leiden aangaande het verband tusschen den trek en de weergesteldheid. Meent men er een op het spoor te zijn, dan constateert men al spoedig zóóvele excepties, dat men zijn hypothese wederom geheel en al laat varen. Hierbij dient echter in het oog gehouden te worden — zoó zegt Thienemann — dat mij alleen de meteorologische toestanden in de onderste luchtlagen bekend worden; strikt genomen moest er een *ballon captif* ter plaatse aanwezig zijn, ten einde